

8. Menkivska N. S. Informatsiyna diyalnist derzhavnih arhiviv: sustnist ta viznachennya / N. S. Menkivska // Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informologiya. – 2009. – №3. – S.51–55.

9. Ogurtsov A. P. Ot printsipa k paradigme deyatelnosti / A. P. Ogurtsov // Ergonomika: Trudyi VNIITE. – M.: VNIITE, 1976. – S.189–239.

10. Pravove zabezpechennya informatsiynoyi diyalnosti v Ukraini / za zag. red. Yu. S. Shemshuchenka, I. S. Chizha. – K.: Yuridichna dumka, 2006. – 184 s.

11. Pro informatsiyu: Zakon Ukraini [Elektronnyy resurs] – Rezhim dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>. – Nazva z ekranu.

12. Tyuhtin V. S. Teoriya otrazheniya v svete sovremennoy nauki / V. S. Tyuhtin. – M.: Znanie, 1971. – 48 s.

13. Fihte I. Faktiyi soznaniya / Iogann Fihte // Faktiyi soznaniya. Naznachenie cheloveka. Naukouchenie. – Minsk: Harvest, 2000. – S.392–545.

14. Shvyirev B. S. Zadachi razrabotki kategorii deyatelnosti kak teoreticheskogo ponyatiya / V. S. Shvyirev // Ergonomika: Trudyi VNIITE. – M.: VNIITE, 1976. – S.68–80.

15. Shreyder Yu. A. Ob odnoy modeli semanticheskoy teorii informatsii / Yu. A. Shreyder // Problemy kibernetiki. – 1965. – Vyp.13. – S.233–240.

16. Aekoff R. L. Towards a Behavioral Theory of Communication // Management Science. – 1958. – Vol.4. – №3. – P.218–234.

17. Floridi L. The Blackwell Guide to the Philosophy of Computing and Information / L. Floridi. – Oxford: Blackwell, 2003. – 392 p.

Skorovarova E. V., PhD, associate professor of department philosophy of culture and science of culture, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Ukraine, Severodonetsk), skorovarova@gmail.com

Siliutina I. M., Cand. Sci. (Ped.), associate professor of department philosophy of culture and science of culture Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Ukraine, Severodonetsk), ira128@ukr.net

The concept of information activities in a modern scientific discourse

Usually, information activities are considered from the standpoint of the functioning of its institutional and legal regulation activities. The concept of information activities categorically is not documented yet and only in a conceptual form. Modern definitions are purely instrumental, or can be used in a limited specialized field of activity, or in the limited sphere of relationships, but social practices moved beyond such definitions long time ago. There is a need of reactualization of the concept «information activities», it will allow to specify the content of this concept. For this purpose, it is referred to turn to the philosophy of activities and theory of information, because the philosophical content of the concept of «activity» is completely ignored in the modern use of the concept of information activities, and the tradition of using the term «information» makes this concept so abstract that completely blurs the line between information and out information processes.

Keywords: activities, information, information activities, theory of information, philosophy of activities.

* * *

УДК [130.2:572]:316.613.434

Слюсар В. М.,

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, Житомирський державний університет ім. Івана Франка (Україна, Житомир), vadniksl@rambler.ru

«МІФІЧНЕ» НАСИЛЛЯ ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОГО НАСИЛЛЯ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Аналізується форма соціального насилля, яка ґрунтується на агресії, на односкладовій світовідчуттєвій міфологемі кращої альтернативи та спрощеному поясненні існуючої ситуації. «Міфічне» насилля здійснюється на основі міфологічного типу мислення і спрямоване на заперечення конкретних соціальних норм та правил, на делегітимізацію правової системи суспільства і на легітимізацію та виправдання насилля.

Ключові слова: насилля, соціальне насилля, соціальні трансформації, «міфічне» насилля, міфічне мислення.

Період історії людства за останні два століття сміливо можна визначити апогеєм насилля. Незважаючи на спроби утвердження принципу гуманізму як основи

соціального життя та демократії як основи політичного життя, соціальні трансформаційні процеси позначаються значною кількістю жертв фізичного насилля. Перед науковцям актуалізується необхідність вивчення механізмів та інструментів здійснення насилля на різних етапах соціальних трансформацій.

Якщо взяти за основу світоглядні елементи, які домінують при поясненні необхідності застосування тих чи інших видів насилля, можна виокремити наступні його форми: «міфічна» (насилля ґрунтується на агресії, на односкладовій світовідчуттєвій міфологемі кращої альтернативи та спрощеному поясненні існуючої ситуації); «божественне» (на вірі, відбувається сакралізація насильницьких дій) та «раціональне» (раціональне усвідомлення об'єктами необхідності та невідворотності насилля). Кожна з цих форм має своє призначення відповідно до соціальних трансформаційних процесів: «міфічне» насилля спрямоване на заперечення конкретних соціальних норм та правил, «божественне» – на інтеграцію суспільства на основі безпечеліційного сприйняття нововстановлених норм та правил, а «раціональне» – на їх підтримку легітимними засобами. Запропонована класифікація суттєво доповнює запропоновану В. Беньяміном [1; 2].

Утвердження «міфічного» насилля спричинено необхідністю зміни конкретних соціальних норм та правил, реалізація яких заперечує функціонування певних соціальних груп та спільнот. Домінування цієї форми насилля над іншими показує відсутність у суспільстві механізмів розв'язання соціальних конфліктів, що виникли в результаті невідповідності цих норм та правил потребам цих груп та спільнот. Пояснення змісту «міфічного» насилля потребує з'ясування сутності міфу та соціального міфу як його підґрунтя, адже у міфах відображено певні уявлення про світ, міфи є історичним типом світогляду, є методом формування відповідного способу мислення. Звісно, переважна більшість учених визнають міф найархаїчнішим типом світогляду (хоча деякі, зокрема А. Герасимчук, на перше місце ставлять релігію), який певною мірою втратив своє соціальне значення, але залишається важливим елементом буття суспільства. Але незалежно від діахронічної послідовності виникнення виокремлюються три типи мислення: міфологічний, релігійний та науковий. Виникає питання про актуальність першого типу у сучасному світі. Низка дослідників міфів, зокрема Е. Кассирер, Л. Леві-Брюль, К. Леві-Стросс, О. Лосев, С. Мелетинський, О. Полисаєв, стверджують, що міфологічне та наукове мислення сьогодні існують синхронно як два логічні типи, а відтак, перше й донині залишається детермінантом соціального життя.

Міф як культурно-історичний та соціальний феномен потрапив до предметного поля соціальної філософії та філософії історії у XVIII – початку XIX століття, що знайшло своє відображення у працях «Обґрунтування нової науки про загальну природу націй» Дж. Віко, «Про походження вимислів» Б. Фонтенеля, «Бог і люди» Вольтера, «Розмова про поезію» Ф. Шлегеля, «Вступ до філософії міфології» Ф. Шеллінга. Соціально-політичні процеси першої половини XX століття актуалізували необхідність дослідження соціальної ролі міфів. Змістовні наукові розвідки у цьому напрямку було здійснено Р. Бартом, М. Еліаде, Е. Кассирером, К. Леві-Стросом, О. Лосевим, М. Михальченком, Г. Осиповим,

О. Полисаєвим, О. Потєбнею, М. Савельєвою, О. Ульяновським та ін. Метою статті є розкриття міфічного характеру соціального насилля у контексті соціальних трансформацій.

Поняття «міф» тлумачиться, по-перше, як оповіді про богів, духів, героїв, про надприродні сили, предків і першолюдів, які брали участь у створенні Землі і Всесвіту, взагалі їхніх як природних, так і людських складників. А, по-друге, як ідеологічний продукт давніх уявлень про довколишній світ, як особливе похідне від духовних зусиль первісних людських колективів пояснити його генезу, структуру і подальшу долю [3, с. 386]. Але акцентуємо на історичному характері міфу, який виражається у функції інтеграції священних міфічних оповідей певної спільноти та соціальної організації останньої через відповідні ритуальні та практичні дії. Міф фактично «об'єднує спільноту принципово тотожним світотлумаченням, єдиними культурними смислами та колективними діями, що мають ритуальну форму та суспільно-практичні наслідки» [4, с. 15]. Соціальний міф – це символічно виражена сукупність онтологізованих уявлень, ідеалів та переконань, що є для суспільства актуальними [5, с. 13]. Соціальні міфи виконують, з одного боку, стабілізуючу (при умілому проведенні аналогій суспільство успішно долає складні етапи розвитку) та об'єднуючу (суспільство мобілізується на виконання загальної задач) функції. А з іншого – абсорбуючу, потреба в якій виникає під час вливання в суспільство нових великих груп чи під час масової еміграції та утворення нових державних одиниць; ізольовуючу, яка відділяє частину населення чи групу людей, створюючи умови для здійснення над ними насилля та дестабілізуючу, яка широко використовується опозицією для розколу суспільства та досягнення своєї мети [6, с. 112]. При цьому міфічний проект подолання розірваності соціального простору не містить у собі методів відповідних до існуючих викликів соціальних дій. У ньому радше наявний комплекс дій, який формує в осіб споглядальне ставлення до процесів, що відбуваються. У міфах, на думку Ж. Сореля, виражаються найбільш потужні схильності народу, партії чи класу, які постають перед розумом із наполегливістю інстинктів у всіх обставинах життя і справляють враження повної обґрунтованості надіям на найближчі дії, які забезпечують перетворення волі [7, с. 115]. Соціальне насилля, яке здійснюється на основі міфів, покликане актуалізувати у масовій свідомості конкретні ідеї та спонукати таким чином до конкретної діяльності, до певної соціальної реакції значну кількість людей, щоб посилювалася соціальна активність агентів соціальних змін у стані всезагального спостереження.

Як зазначалося вище, для міфічного світогляду характерний відповідний міфологічний тип мислення. Як визначив Є. Мелетинський, відмінність цього типу від інших полягає у тому, що його логіка метафорична, символічна, вона користується набором засобів «під рукою», які виступають то у ролі матеріалу, то у ролі інструменту, які піддаються періодично калейдоскопічному реаранжуванню, а знак тут виступає у ролі оператора цієї реорганізації [8, с. 168]. Здійснення ж «міфічного» насилля відбувається через актуалізацію образів, звертання до почуттєво-емоційної сфери (наприклад, до почуття гідності, до відчуття національної зверхності чи колективної унікальності). Особливо це спостерігається в сучасну інформаційну

епоху, в яку мас-медіа, в т.ч. інформаційні ресурси, у стислі терміни, охоплюючи значну кількість людей, формують наративні образи героїв та жертв. Діяльність окремих осіб як агентів «міфічного» насилля по суті стає міфічною, тобто сприймається іншими на віру, факти та події не перевіряються на достовірність через пошук альтернативних джерел.

Міфологічний тип мислення також ґрунтується на принципі партиципації (співпричетності). Цей принцип, виявлений французьким філософом Л. Леві-Брюлем на основі системного аналізу значного за масивами етнографічного матеріалу, полягає в ототожненні протилежних предметів та одночасному суміщенні. На відміну від раціонального мислення, цей пралогічний тип – «ірраціональний», емоційний, базується на «містичних співпричетностях» через формування у колективних уявленнях певних образів міфічних істот, релігійних поглядів на світ, суспільство, людину і т.д. Л. Леві-Брюль дійшов висновку: «На тлі цього сплетення містичних співпричетностей та винятків ті уявлення, які людина створює про себе, живу чи мертву, і про групу, до якої вона «належить», лише віддалено нагадують ідеї або концепції. Вони швидше відчуються або переживаються, ніж обмірковують. Ані їх зміст, ані зв'язки не підпадають неухильно дії закону протиріччя» [9, с. 425]. «Міфічне» насилля, таким чином визначається орієнтацією на емоційне сприйняття соціальних процесів, визнання існування причинно-наслідкових зв'язків, але апелювання до неяснованих та, навіть, містичних тлумачень. Можна говорити про те, що незважаючи на наявність логічного пояснення необхідності змін конкретних соціальних норм чи правил, суб'єкти насилля спираються на сполучення із причиною попередніх, а не наступних явищ без усвідомлення необхідності перевірки такого зв'язку. Більше того, у них як і у носіїв міфічної свідомості не лише сама помітна послідовність явищ проходить повз увагу, але й вони твердо вірять у таку послідовність, яка ніколи не виправдовувалась досвідом [10, с. 60]. Так, яскравим прикладом співпричетності стали декрети II Всеросійського з'їзду Рад робітників та солдатських депутатів та Всеросійського центрального виконавчого комітету листопада 1917 року, які відобразилися у гаслах «Фабрики – робітникам!» та «Землю – селянам!». Фактично ці декрети легалізували насилля з боку мас, встановлювалася партиципація революціонерів із конкретними речами (землею, фабрикою, засобами виробництва, збіжжям і т.д.).

Інструментом реалізації міфологічного мислення є оперування бінарними опозиціями почуттєвих якостей. Його застосування передбачає подолання «безперервності» сприйняття оточуючого світу через виокремлення дискретних кадрів з протилежними ознаками [11, с. 168]. Це, по-перше, для суб'єктів «міфічного» насилля дозволяє на емоційно-почуттєвому рівні класифікувати категорії людей як «друзів і союзників» та «ворогів». А по-друге, поєднувати антиномічні ознаки, передусім такі як смерть заради життя, війна заради миру. Таке поєднання знімає моральну відповідальність в осіб, які здійснюють пряме фізичне насилля. Вираження зазначеного способу подолання бінарних опозицій можливе завдяки притаманній міфологічному мисленню логіці бриколажу, зміст якої розкритий у праці К. Леві-Строса «Первісне мислення». Французький філософ зазначав, що «суть

міфологічного мислення полягає в тому, щоб виражати себе за допомогою репертуару химерного за складом, великого, але все ж обмеженого; як-не-як, доводиться цим обходитися, якою б не була взята на себе задача, бо нічого іншого немає під руками» [12, с. 126]. Насилля здійснюється не як крайня необхідність, яка ґрунтується на причинно-наслідкових зв'язках, а тому, що у конкретний історичний момент воно є найбільш доступним інструментом впливу. Тобто наявність відповідних субстратів, які дозволяють здійснити насилля (наприклад, зброї), постає основним фактором для використання силових методів впливу, поступаючись компромісу. При цьому не аналізуються можливі наслідки, до яких може призвести використання прямих форм насилля.

На основі зазначеного способу мислення утверджується інструмент «міфічного» насилля – соціальні стереотипи, які формуються через схильність людей до спрощеного мислення та прагнення виразити абстрактні поняття у конкретних образах. Соціальні стереотипи як стійка сукупність уявлень, що формуються у свідомості як на основі особистого життєвого досвіду, так і за допомогою різноманітних джерел інформації, є компонентами індивідуальної та масової свідомості і спрямовані на скорочення сприйняття соціальних, політичних, економічних, культурних та інших процесів [6, с. 114]. По суті стереотипи виступають «ярликами», системою стійких, часто неістинних, поглядів, суджень для стигматизації певних соціальних спільнот та груп, проти яких спрямовується агресія мас. Погодимось із Р. Бартом, що «сучасний міф – дискретний: він висловлюється вже не у вигляді оформлених великих розповідей, а лише у вигляді «дискурсу»; це не більш ніж фразеологія, корпус фраз (стереотипів); міф як такий зникає, зате залишається ще більш коварне міфічне» [11, с. 474]. Як правило, період заперечення певних соціальних норм та правил супроводжується наповненням дискурсу, передусім політичного та комунікативного, термінами, близькими до позначення суб'єктів насилля, наприклад «фашисти», «хунта», «карателі», «банда». У такий спосіб агентами «міфічного» насилля штучно конструюється нова соціальна псевдореальність. Це дозволяє їм, упровадивши у свідомість людей ті чи інші переконання та установки, здобути можливість змінити ставлення реципієнта до реальності незалежно від його соціального досвіду [6, с. 115]. За таких умов носії цих стереотипів здатний на порушення моральних та юридичних норм заради досягнення установленої мети.

Одним з основних компонентів «міфічного» насилля є міфологема «Ми – Вони», яка пронизує всю історію людського суспільства. І хоча, як зазначалося, нинішні міфи неідентичні стародавнім, міфологема «Ми – Вони» як риса архаїчних міфів перейшла до сучасного людського світогляду і постійно актуалізується під час масових соціальних зрушень, воєн, революцій тощо [13, с. 5]. Агенти «міфічного» насилля формують у суспільній свідомості уявлення про поділ суспільства на тих, хто прагне соціальних змін та тих, хто їм протистоїть. Дихотомічний соціальний поділ покликаний мобілізувати до діяльності значну кількість осіб, виключаючи можливість пасивного спостереження. Це виявляється в утвердженні у дискурсі дихотомії «революціонери – контрреволюціонери», «червоні – білі», «помаранчеві – біло-блакитні» і т.д. Протиставлення «нас» та «їх» набуває міфічних рис

боротьби добра зі злом, при цьому наділяючи ворога «звірячими» рисами, актуалізуючи ідею «справедливої» розправи з ним, заперечуючи будь-які прояви жалості до нього [4, с. 131]. У цьому процесі ідентифікації «ми» у протиставленні до «вони» сакралізується як спільнота агентів соціальних змін, так і «міфічне» насилля як спосіб їх упровадження, що виражається у поняттях «благородна справа», «Велика революція», «священний похід проти влади» тощо.

Джерелом «міфічного» насилля є ситуаційність, яка формує особливий характер репрезентативності суспільного життя. Ситуаційність детермінує кожен компонент життєвого світу особи й спонукає останню до усвідомлення факторів, які організують взаємодію та протидію партнерів. Ситуація для кожного співучасника є «репрезентантом суспільного життя, але дуже своєрідним: суспільне життя, впливаючись в ситуацію, вже не виглядає інтенцією суб'єкта, вона стає об'єктивною і незалежною від нього; вона представляється таємничою та підпорядкованою якомусь іншому суб'єкту, зумовленою його волею; і змушує підозрювати за нею не стихію міжлюдських відносин, а невідому нам цілеспрямовану організацію, чужий розум» [14, с. 118]. Власне, це, на думку О. Павлова, пояснює існування у суспільному житті міфів про об'єктивні закони, таємні уряди та містичні сили в його організації. Актуалізація цих міфів на етапі соціальних трансформацій заперечення й руйнування одних форм, норм та правил здійснюється через руйнування раціональних моделей пояснення існуючих соціальних порядків та встановлення нових – ірраціональних. Зрозуміло, що тривалість дії останніх є обмеженою, а тому на їх місці встановлюються нові – псевдораціональні, які мають раціональну форму, виражаються у вигляді тез, ідей, які не потребують перевірки. Саме на їх основі створюється та продукується у масовій свідомості новий міф – міф про краще майбутнє, яке наступить у результаті змін.

Період утвердження «міфічного» насилля позначається процесами послаблення влади та її заміщення насиллям. Влада, покликана його стримувати, виявляє нездатність до виконання цієї функції, фіксуючи появу у суспільній свідомості стан власної безпорадності. Це супроводжується інверсією цілей та засобів, тобто засоби руйнування визначають мету руйнування будь-якої влади. За умов актуалізації певною спільнотою необхідності змін конкретних соціальних норм чи правил влада, яка є гарантом їх збереження з метою протидії активізує, у свою чергу, застосування таких інструментів як насилля та могутність. Якщо остання є перманентним вираженням владою власного панування та управління, то насилля – ресурсом, який використовується у якості останнього доводу. Але ні насилля, ні могутність не виступають усвідомленою метою влади чи кінцевою метою визначеного й утвердженого політичного курсу, оскільки могутність, надана сама собі не досягає нічого, окрім ще більшої могутності, а насилля, здійснюване в ім'я досягнення цієї могутності перетворюється в руйнівний принцип, який продовжує діяти до тих пір, поки не залишиться нічого, що вже не піддалося його впливу [15, с. 202–203]. Відтак, утвердження «міфічного» насилля спричиняє реакцію влади, яка з метою запобігання дії агентів соціальних змін також спрямовує свій вплив на зміну зазначених норм та правил. Показовим є прагнення

влади у такий період легалізувати методи тиску, які до цього визнавалися суспільством як насилля. Це передусім закони, які обмежують політичні та особисті свободи. Так, у новітній історії українського суспільства під час масових протестів у 2013–2014 роках парламентом були прийняті «диктаторські закони» (16 січня 2014 року), в яких фіксувався механізм обмеження форм політичної непокори, зокрема заборонявся рух автоколон більше п'яти машин, обмежувалася діяльність засобів масової інформації, особливо фрілансерів, посилювалися каральні норми щодо організацій і проведення мітингів, пікетів (заборона носіння захисних шоломів, встановлення наметів, адміністративна відповідальність за матеріальну підтримку та надання приміщень для протестувальників) і т.д. Подібна зміна владою існуючих норм та правил фактично створює прецедент, формує у суспільній свідомості думку, що існуюча правова система є недосконалою, легалізується право до її подальших змін, але це право також отримують і агенти соціальних змін.

Характерними рисами «міфічного» насилля є негуманність та жорстокість, заперечення цінності людського життя, виправдання необхідності багаточисельних людських жертв, ілюзорна видимість безкарності насильницьких дій, ілюзія безальтернативності використання інших засобів боротьби [16, с. 77]. Це пояснюється концентрацією на одну модель у відтворенні реальної дійсності у процесі міфотворчості, перебування у міфі передбачає конструювання замкненого смислового універсуму. Вхідження «Іншого» у нього неможливе на паритетних засадах, тобто як рівноправного суб'єкта, а лише як об'єкта докладавання магічної влади. Але за таких умов, як зазначає В. Малахов, «не сприймаючи себе очима «Інших», неможливо виробити критично-аналітичне ставлення до себе самих, адекватно усвідомити своє місце в цивілізованому світі» [17, с. 82]. Міфічна замкненість виключає можливість діалогу, надає особам, включених у цей універсум, відчуття, що вони є унікальними носіями істини, а відтак дії усіх інших, які знаходяться поза його межами, оцінюються як ворожі. Насилля по відношенню до останніх пояснюється як вимушена необхідність, а їх знищення, в т.ч. фізичне, як логічний етап соціального розвитку. Значною мірою замкнений замкнений смисловий універсум реалізується на основі месіанських міфів, в центрі оповіді яких знаходиться лідер-пророк, чия діяльність детермінується реалізацією ідеї відродження. У багатьох національних культурах існують міфи про померлих героїв (як правило, вони – захисники нездолених), чие повернення наприкінці світу знаменуватиме початок нової епохи. У соціальних міфах це відображається у героїзації певних історичних постатей, які стають знаковими (в українських це – Богдан Хмельницький, Тарас Шевченко, Степан Бандера). Такими героями можуть утверджуватися в культурі навіть представники інших культур, прикладом чого можна назвати шевченківську тезу про очікування на «українського Вашингтона». Але ключовим, на нашу думку, для здійснення «міфічного» насилля є ідея, що цей герой очолить боротьбу нездолених проти сил зла. Таким чином, утвердження цієї форми насилля у такий період соціальних трансформацій як заперечення конкретних соціальних норм та правил здійснюється через апеляцію до історичної пам'яті, до «вічних» традиційних норм та цінностей, заради відновлення яких дозволяється застосування фізичного насилля до будь-яких опонентів.

Висновки. «Міфічне» насилля – це форма соціального насилля, яке характеризується спрямованістю на заперечення конкретних соціальних норм та правил. Воно має на меті актуалізацію у масовій свідомості конкретних ідей та спонукання таким чином до конкретної діяльності, до певної соціальної реакції значної кількості людей, щоб посилювалася соціальна активність агентів соціальних змін у стані всезагального спостереження. Це спричиняє у суспільній свідомості думку, що існуюча правова система є недосконалою, легалізуючи право до її подальших змін. Для міфічного світогляду характерний відповідний міфологічний тип мислення, специфікою якого є метафоричність, символічність, обмеженість набору засобів, опора на принцип партиципації, реалізується такими інструментами: оперування бінарними опозиціями почуттєвих якостей та соціальні стереотипи. Також характерними рисами «міфічного» насилля є негуманність та жорстокість, заперечення цінності людського життя, виправдання необхідності багаточисельних людських жертв, ілюзорна видимість безкарності насильницьких дій.

Список використаних джерел

1. Benjamin W. *Metaphysisch-geschichtsphilosophische Studien. Zur Kritik der Gewalt* / Walter Benjamin // Benjamin W. *Gesammelte Schriften*. – Frankfurt a. M.: Suhrkamp, 1972. – Band. II. 1. – 1991. – S.179–204.
2. Слюсар В. М. Вальтер Бенямін про насилля як соціальний феномен / В. М. Слюсар // *Актуальні проблеми філософії та соціології*. – 2015. – №3. – С.143–148.
3. Скуратівський В. Міф // *Філософський енциклопедичний словник*. – К.: Абрис, 2002. – С.386–387.
4. Полисаев О. П. *Архитектоника современного мифа* / Александр Полисаев. – Тернопіль: Астон, 2008. – 336 с.
5. Андрієнко О. В. *Соціальна міфологія у контексті суспільних трансформацій: автореф. дис. ... канд. філос. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії»* / Андрієнко Олена Володимирівна. – Донецьк, 2008. – 21 с.
6. *Інформаційна безпека (соціально-правові аспекти)* / Остроухов В. В., Петрик Б. М., Присяжнюк М. М. та ін.; за заг. ред. С. Д. Скулиша. – К.: КНТ, 2010. – 776 с.
7. Sorel G. *Réflexions sur la violence* / Georges Sorel; [edited by Jeremy Jennings]. – Cambridge: Cambridge University Press, 2004. – 306 p.
8. Мелетинский Е. М. *Поэтика мифа* / Е. М. Мелетинский. – М.: Наука, 1976. – 407 с.
9. Lévy-Bruhl L. *La Mentalité Primitive* / Lucien Lévy-Bruhl. – Paris: Retz-C.E.P.L., 1976. – 443 p.
10. Леви-Брюль Л. *Сверхъестественное в первобытном мышлении* / Люсьен Леви-Брюль. – М.: Педагогика-Пресс, 1994. – 608 с.
11. Барт Р. *Мифология сегодня* / Р. Барт // Система Моды. Статьи по семиотике культуры. – М.: Изд-во им. Сабашниковых, 2003. – С.474–477.
12. Леви-Строс К. *Первобытное мышление* / К. Леви-Строс; [пер., вступ. ст. и прим. А. Б. Островского]. – М.: Республика, 1994. – 384 с.
13. Андрієнко О. В. *Соціальні міфи: поняття, структура та основні характеристики* / О. В. Андрієнко // *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Тугана-Барановського*. – 2008. – №2 (38). – С.4–12.
14. Павлов А. В. *Культура как провокация* / Павлов Александр Валентинович // *Социум и власть*. – 2015. – №4. – С.115–121.
15. Арентс Х. *Истоки тоталитаризма* / Ханна Арентс; [пер. с англ. И. В. Борисовой, Ю. А. Кимелева, А. Д. Ковалева, Ю. Б. Мишкенене, Л. А. Седова; послесл. Ю. Н. Давыдова; под ред. М. С. Ковалева, Д. М. Носова]. – М.: ЦентрКом, 1996. – 672 с.
16. Коврижных О. А. *Сущность и типология политического насилия* / О. А. Коврижных // *Гуманитарный вектор*. – 2010. – №4 (24). – С.74–77.
17. Малахов В. *Миф про миф. Национальна міфологія як тема сучасної міфотворчості* / Віктор Малахов // *Дух і літера*. – 1998. – №3–4. – С.76–83.

References

1. Benjamin W. *Metaphysisch-geschichtsphilosophische Studien. Zur Kritik der Gewalt* / Walter Benjamin // Benjamin W. *Gesammelte Schriften*. – Frankfurt a. M.: Suhrkamp, 1972. – Band. II. 1. – 1991. – S.179–204.
2. Slyusar V. M. Val'ter Ben'yamin pro nasylyya yak sotsial'nyy fenomen / V. M. Slyusar // Aktual'ni problemy filosofiyi ta sotsiologii. – 2015. – №3. – S.143–148.
3. Skurativs'kyi V. Mif // *Filosof's'kyi entsyklopedychny slovnyk*. – K.: Abrys, 2002. – S.386–387.
4. Polysayev O. P. *Arkhitektonika suchasnoho mifu* / Oleksandr Polysayev. – Ternopil': Aston, 2008. – 336 s.
5. Andriyenko O. V. *Sotsial'na mifologiya u konteksti suspil'nykh transformatsiy: avtoref. dys. ... kand. filos. nauk: spets. 09.00.03 «Sotsial'na filosofiya ta filosofiya istoriyi»* / Andriyenko Olena Volodymyrivna. – Donetsk, 2008. – 21 s.
6. *Informatsiyna bezpeka (sotsial'no-pravovi aspekty)* / Ostroukhov V. V., Petryk B. M., Prysyzhnyuk M. M. ta in.; za zah. red. Ye. D. Skulysha. – K.: KNT, 2010. – 776 s.
7. Sorel G. *Réflexions sur la violence* / Georges Sorel; [edited by Jeremy Jennings]. – Cambridge: Cambridge University Press, 2004. – 306 p.
8. Meletinskij E. M. *Pojetika mifa* / E. M. Meletinskij. – M.: Nauka, 1976. – 407 s.
9. Lévy-Bruhl L. *La Mentalité Primitive* / Lucien Lévy-Bruhl. – Paris: Retz-C.E.P.L., 1976. – 443 p.
10. Levi-Brijul' L. *Sverh'estestvennoe v pervobytnom myshlenii / Ljus'en Levi-Brijul'*. – M.: Pedagogika-Press, 1994. – 608 s.
11. Bart R. *Mifologija segodnja* / R. Bart // *Sistema Mody. Stat'i po semiotike kul'tury*. – M.: Izd-vo im. Sabashnikovyh, 2003. – S.474–477.
12. Levi-Stros K. *Pervobytnoe myshlenie* / K. Levi-Stros; [per., vstup. st. i prim. A. B. Ostrovskogo]. – M.: Respublika, 1994. – 384 s.
13. Andriyenko O. V. *Sotsial'ni mify: ponyattya, struktura ta osnovni kharakterystyky* / O. V. Andriyenko // *Visnyk Donets'koho natsional'noho universytetu ekonomiky i torhivli imeni Mykhayla Tuhan-Baranovs'koho*. – 2008. – №2 (38). – S.4–12.
14. Pavlov A. V. *Kul'tura kak provokacija* / Pavlov Aleksandr Valentinovich // *Socium i vlast'*. – 2015. – №4. – S.115–121.
15. Arendt H. *Istoki totalitarizma* / Hanna Arendt; [per. s angl. I. V. Borisovoj, Ju. A. Kimeleva, A. D. Kovaleva, Ju. B. Mishkenene, L. A. Sedova; poslesl. Ju. N. Davydova; pod red. M. S. Kovalevoj, D. M. Nosova]. – M.: CentrKom, 1996. – 672 s.
16. Kovrizhnyh O. A. *Sushhnost' i tipologija politicheskogo nasilija* / O. A. Kovrizhnyh // *Gumanitarnyj vektor*. – 2010. – №4 (24). – S.74–77.
17. Malakhov V. *Mif pro mif. Natsional'na mifologiya yak tema suchasnoyi mifotvorchosti* / Viktor Malakhov // *Dukh i litera*. – 1998. – №3–4. – S.76–83.

Slyusar V. M., PhD, Associate Professor, Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine, Zhytomyr), vadniksl@rambler.ru

«Mythical» violence as a form of social violence in the process of social transformation

The article analyzes the form of social violence, which is based on aggression, on monosyllables perception of the world mythologeme better alternative and simplified explanation of the situation. «Mythical» violence based on mythological way of thinking and directed at objections of specific social norms and rules, the de-legitimization of the legal system of society also at legitimizing and justification of violence

Keywords: *violence, social violence, social transformation, «mythical» violence, mythical thinking.*

УДК 316.4.06/130.2

Федорова І. І.,
кандидат філософських наук, професор
кафедри філософії, НТУУ «КПІ ім. Ігоря
Сікорського» (Україна, Київ),
Irina.I.Fedorova@gmail.com

Стецюра К. О.,
кандидат філософських наук, викладач кафедри
філософії, НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського»
(Україна, Київ), kateryna.stetsura@gmail.com

**СОЦІОТВОРЧІ СТРАТЕГІЇ МЕДІАКУЛЬТУРИ У
ФІЛОСОФСЬКИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЯХ: ВІД КУЛЬТІНДУСТРІЇ
ДО ПАНЕЛІ УПРАВЛІННЯ ЦИВІЛІЗАЦІЇ**

Досліджено принципово важливі віхи у становленні сучасних підходів до розуміння медіакультури як соціотворчого феномену. Виявлено як логіка суспільного розвитку втілювалась у теоретичних експлікаціях варіативних ролей медіа у соціо-культурних процесах. Було пройдено шлях від критичного-апокаліптичного ставлення щодо окремих інновацій медіакультури до виокремлення дослідницького предмету медіакультурних практик як соціально значущих. Діапазон теоретичного осмислення сягав від виявлення визначальної ролі суб'єкта у реалізації сугестивних можливостей медіатекстів до формування сучасного наукового дискурсу, який експонує ідею партисипативних можливостей медіакультури та їх використання з метою конструктивних перетворень у суспільстві. Підсумовано, що соціотворчі стратегії медіакультури втілюють суперечності конкретно-історичних суспільних обставин. Вона є рамковою умовою для здійснення людських практик, але у той же час визначається задумками своїх творців і може бути ними ж до певної міри модифікована, виступає як ідеологічна панель управління цивілізаційним розвитком.

Ключові слова: *медіа, медіакультура, партисипативна культура, конвергентна культура, культіндустрія, семіотика.*

Генеральним колом проблем філософії культури були і лишаються співвідношення культури і цивілізації, екології культури, типологія форм культури, імпульси їхніх впливів на історичний процес та й саму природу людини. Сьогодні осмислюючи феномен культури яскраво проявляється форумність, множинність її різновидів, що дозволяє її визначати як багатошарове утворення. Наскільки О. Шпенглер мав підстави говорити про «локальні цивілізації», настільки сучасні естетики і культурологи мають рацію, виділяючи контркультуру, масову та елітарну культури, при цьому маючи на увазі невичерпність культури подібним диференціюванням. Таким чином ми визначаючи медіакультуру у якості об'єкта дослідження, розглядаємо її, як одну із складових (поряд із іншими типами) сучасної культури. В основу виділення медіакультури як типу культури покладено переконання щодо людино- та соціотворчого характеру медійних технологій. У даному контексті ми звернемо увагу на найбільш значимі сучасні підходи, концентруючи увагу на виокремленні кількох основних площин інтерпретації. По-перше, ми переконуємось, що медіакультуру необхідно експлікувати як соціальний феномен, тобто такий який має преферентні імпульси впливів на соціокультурні процеси та відносини у суспільстві. По-друге, ми виокремимо масовий характер медіакультури як принциповий важель її впливу; підкреслимо масштабність сугестії у тому числі у контексті антропологічних змін. По-третє, розкриємо деструктивний та конструктивний соціотворчі виміри медіакультури.

Одним із найбільш масштабних та впливових сучасних підходів до дослідження медіакультури є комунікативістика (теорія масових комунікацій), в рамках якої формується медіаекологічна (екологія засобів масової комунікації) методологія. Її основоположником став канадський вчений М. Маклюєн [5], а найбільш відомими